

charakter bardziej empiryczny niż teoretyczny. Autorka bowiem nie tworzy własnej teorii, ale poddaje weryfikacji – wszechstronnej, dobrze podbudowanej teoretycznie – teorie i hipotezy niektórych badaczy w zakresie dydaktyki stylistyki oraz nauki o stylu. Tym bardziej ważne są obserwacje, jakich dokonuje autorka, i wnioski, jakie na ich podstawie wyciąga. Pozwalają one lepiej zrozumieć procesy związane z nabywaniem kompetencji stylistycznej i komunikacyjnej.

Praktyczny charakter rozprawy potwierdza także strona redakcyjno-techniczna pracy. Na jej końcu zamieszczono *Indeks rzeczowy* (s. 178–180), który ma ułatwić odszukanie określonych zagadnień w pracy. Temu również została podporządkowana literatura przedmiotu, która znajduje się po każdym rozdziale i na końcu pracy. Nie jest to jednak najlepsze rozwiązanie. W publikacji trudno się zorientować w całej literaturze przedmiotu, ponieważ trzeba jej szukać w różnych miejscach, np. w rozdziale wstępnym znajduje się ona na końcu rozdziału (s. 14–16), w rozdziale drugim została umieszczona w przypisach (s. 34–38), podobnie w rozdziale trzecim (s. 47–49) itd. Ponadto zamieszczona na końcu rozprawy *Literatura* (s. 173–178) została podzielona na dwie części (literatura ekscerpowana i podstawowa literatura przedmiotu) i zawiera jedynie publikacje książkowe.

Mimo tego jestem przekonany, że książka jest bardzo potrzebna i może odegrać dużą rolę w popularyzowaniu stylistyki jako nauki i dydaktyki tejże dyscypliny. Wprowadzenie pewnych zmian redakcyjnych w następnej edycji tej publikacji niewątpliwie ułatwi korzystanie z niej.

Mieczysław Balowski

Eva Mrhačová, *Názvy zvířat v české frazeologii a idiomatice. Tématický frazeologický slovník I, Ostrava 1999, 161 s.*

Nazwy zwierząt w czeskiej frazeologii i idiomatyce to pierwsza publikacja z zaplanowanej trzyczęściowej serii, do której mają należeć: (a) nazwy zwierząt, (b) nazwy części ciała ludzkiego oraz (c) człowiek i otaczający go świat. I chociaż autorka nie określa odbiorcy *Słownika*, to można go wyeksceperować z rozważań teoretycznych, prowadzonych w dalszej części wstępu, a także z celu pracy, który postawiła sobie Mrhačová, określając go jako „rejestrację, ramowy opis, a tym samym ustalenie [...] czeskich jednostek frazeologicznych” (s. 4), powstałych na bazie zoosfery i funkcjonujących w języku

czeskim drugiej połowy XX wieku. Można więc powiedzieć, że odbiorcą miałby być zarówno specjalista, jak również przeciętny użytkownik języka czeskiego (zwłaszcza wykształcony). Ponadto świadczy o tym dobór respondentów (o tym niżej).

Jednostkę frazeologiczną traktuje autorka dość szeroko, jako „formalnie i treściowo ustalone, ustabilizowane i obrazowe połączenie wyrazowe (od połączeń dwuczłonowych do mikrotekstów) o charakterze znakowym, zawierające element semantyczno-funkcjonalny (idiomatyczny) i wyrazowy (w tekście występuje jako frazem)” (s. 3). Tak wydzielone frazeologizmy i idiomy występują najczęściej w języku potocznym, który cechuje się podobnymi wyznacznikami, jak omawiane jednostki językowe, tzn. emocjonalnością, ekspresywnością i (częstym) „przesunięciem” znaczenia wyrazowego (releksykalizacją). Do tej grupy zalicza Mrhačová także porzekadła, prognostyki, przysłowia i sentencje, ponieważ wszystkie wcześniej wspomniane jednostki językowe i „mikrotekstowe” są „skondensowanym ludzkim doświadczeniem [i] jako wynik długoletniej obserwacji [człowieka] są utrzymywane przez tradycję ludową” (s. 4). Nie funkcjonują jednak jako teksty, ani też jako np. zdanie. Wchodzą w repertuar środków językowych, które nazywamy znakami.

Korpus materiałowy *Słownika* tworzą jednostki, zebrane drogą ekscerpcji *Słownika czeskiego języka literackiego (Slovníka spisovného jazyka českého, t. 1–8, Praga 1989)*, specjalistycznych prac leksykograficznych, tekstów publicystycznych i nagrań żywej mowy. Tak zgromadzony materiał wyjściowy został poddany weryfikacji. Ankietowano 150 osób ze Śląska i Moraw. Dobór respondentów był przeprowadzony według specjalnego klucza: trzy grupy wiekowe (do 25 roku życia, od 25–45 roku życia i od 45–65 roku życia), respondentów grupy drugiej i trzeciej podzielono pod względem wykształcenia na dwie grupy (z wykształceniem wyższym oraz z wykształceniem średnim i niższym), ankietowani grupy pierwszej rekrutowali się jedynie ze studentów szkół wyższych.

Za społeczne, wspólne jednostki frazeologiczne uznała autorka te, które zostały potwierdzone przez co najmniej 5% respondentów. Jednak w słowniku zamieściła także zwroty, które uznała za idiolektalne lub „rzadkie”, oznaczając je kwantyfikatorem „*řadkie*” („*ř*”). W wątpliwych przypadkach frazeologizmy i idiomy oznaczone jako rzadkie były poddane wtórnej weryfikacji (ich funkcjonalność określali pracownicy naukowcy lub autorka sama, opierając się na własnej intuicji), ponieważ wiele jednostek zarejestrowanych przez starsze prace leksykograficzne (według autorki wiele „pięknych i często bardzo pomysłowych oraz trafnych wyrażen”, s. 5) zanika w języku mówionym. Nawet frazeologizmy, pojawiające się w języku rodziców respondentów, są im nieznanne, nie potrafią ich zinterpretować lub interpretują je błędnie. Wydaje się, że ta weryfikacja musi budzić pewne zastrzeżenia.

W słowniku są zawarte 1393 jednostki frazeologiczne, skupione wokół słowa bazowego, którym jest zoapelatyw (rzeczownik). Wszelkie inne wyrazy pochodne (np. przymiotniki, deminutywa) ujęła autorka jako część hasła (tzw. derywację hasła).

Struktura samego artykułu hasłowego jest bardzo przejrzysta. Rozpoczyna je apelatyw (słowo bazowe), po którym Mrhačová przytacza jednostkę frazeologiczną (w jej ramach ujęto formy oboczne, np. *řvát jako lev (na poušti/v kleci), mít hřívu jako lev/lví hřívu*) i jej definicję semantyczną. Ostatnią część stanowi tzw. derywacja z przekształceniem frazeologicznym (w jej obrębie także ujęła autorka warianty oboczne, np. *mít (na něčem) lví podíl, mít lví hřívu/hřívu jako lev*). W niektórych przypadkach znajdujemy wskazówki etymologiczne w postaci kwantyfikatorów (np. *biblijne, literackie, mitologiczne*).

Cennym elementem artykułu hasłowego są kwantyfikatory określające zakres funkcjonalny i ekspresywny niektórych jednostek (np. *obraźliwe, komplement, wulgarnie, żartobliwe*). Szkoda tylko, że system kwantyfikatorów sprawia wrażenie przypadkowego (por. np. kwantyfikator *regionalne*, który odnosi się tylko do Śląska i Moraw, a przecież materiał był weryfikowany tylko na tym terenie).

Warto podkreślić także analizę zgromadzonego materiału, ujętą w części wstępnej *Słownika*. Tu autorka analizuje wszystkie jednostki frazeologiczne z różnych punktów widzenia, np. statystycznego, semantycznego, strukturalnego, motywacji związku itd. To w znaczny sposób podnosi wagę *Słownika*, z którego mogą korzystać nie tylko fachowcy i przeciętni użytkownicy języka. Można by powiedzieć, że ta część pracy Evy Mrhačovej daje możliwość zastosowania tego *Słownika* w procesie glottodydaktycznym na etapie początkowym i średniozaawansowanym, a tym samym poszerza spektrum odbiorców omawianej pracy.

Jana Raclavská

Teresa Zofia Orłoś, *Czeskie odrodzenie narodowe i językowe*, Kraków 2000, 85 s.

Praca, której autorką jest znawczyni czesko-polskich stosunków językowych, Teresa Zofia Orłoś, została wydana przez Oddział Polskiej Akademii Nauk w Krakowie w ramach serii „Nauka dla Wszystkich”. Adresowana jest przede wszystkim do studentów bohemistyki, ale także do tych wszystkich,